

ინოვაციურ სფეროში სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობა: დღევანდელი მდგომარეობა და განვითარების პერსპექტივები

გენადი ბალათურია

(საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის კვების მრეწველობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი)

რეზიუმე: სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის მექანიზმის ამოქმედება პერსპექტიულია ისეთ სფეროებში, როგორცაა უნარჩუნო და მცირენარჩენიანი ტექნოლოგიების დანერგვა, კვების პროდუქტებში ადამიანის ორგანიზმისათვის მავნე საკვები დანამატების გამოყენების გამორიცხვა და ა.შ., რომელთა განვითარებით ბიზნესი ან არ არის დაინტერესებული, ან სახელმწიფოს გარეშე არა აქვს მონაწილეობის მიღების სურვილი პროექტის მნიშვნელოვანი მეცნიერებატევადობის, რეალიზაციის ხანგრძლივი პერიოდისა და მასთან დაკავშირებული რისკების გამო.

გამოკვლეულია საქართველოს ინოვაციურ სფეროში სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის დღევანდელი მდგომარეობა და განვითარების პერსპექტივები. შემოთავაზებულია კონკრეტული რეკომენდაციები და მათი რეალიზაციის მექანიზმები საქართველოს აგროსამრეწველო კომპლექსში.

საკვანძო სიტყვები: ბიზნესი; ინოვაცია; სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობა.

შესავალი

არსებობს სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის სხვადასხვაგვარი განმარტება. მათ შორის ერთ-ერთია მსოფლიო ბანკის მიერ შემოთავაზებული ფორმულირება, რომელშიც სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობა წარმოადგენს შეთანხმებას, რომელიც იდება სახელმწიფოსა და კერძო კომპანიას შორის წარმოებასა და ინფრასტრუქტურული მომსახურების გაწევაზე დამატებითი ინვესტიციების მოზიდვისა და საბიუჯეტო დაფინანსების ექვემდებარების გაზრდის მიზნით [1, 2, 9].

ინოვაციურ პროცესებში სახელმწიფოს მონაწილეობა განპირობებულია ინოვაციების გამოკვლევისა და დამუშავების აუცილებლობით ეკონომიკის ისეთ სფეროებში, რომელთა განვითარებით ბიზნესი ან არ არის დაინტერესებული, ან სახელმწიფოს გარეშე არა აქვს მონაწილეობის მიღების სურვილი პროექტის მნიშვნელოვანი კაპიტალტევადობისა და მისი რეალიზაციის ხანგრძლივი პერიოდის გამო. ამ შემთხვევაში სახელმწიფო ახდენს კერძო სექტორის მონაწილეობის სტიმულირებას იმ სფეროებში, სადაც ესოდენ აუცილებელია თანამედროვე წარმოების მოწყობა და დარგის ინოვაციური განვითარება ქვეყნის საექსპორტო პოტენციალის გაზრდის მიზნით. ინოვაციურ სფეროში ორივე ეს გარემოება იძენს განსაკუთრებულ აქტუალურობას [3, 4].

ძირითადი ნაწილი

სახელმწიფოს მოტივაცია. ბიზნესთან პარტნიორობაში იკვეთება სახელმწიფოს ინტერესი ისეთი საკითხებისადმი, როგორცაა სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის პროექტის რეალიზაცია და კომერციული ეფექტის მიღება; სახელმწიფო შეკვეთების ხარისხის გაუმჯობესება და ღირებულების შემცირება; დამატებითი ფინანსური რესურსების მოზიდვა მეცნიერების, ტექნიკისა და ტექნოლოგიების პრიორიტეტული მიმართულებების განსავითარებლად, რაც ეკონომიკის ინოვაციურ მოდელზე გადასვლისა და მცირე და საშუალო ბიზნესის ინოვაციური განვითარების სტიმულირების საშუალებას იძლევა [5].

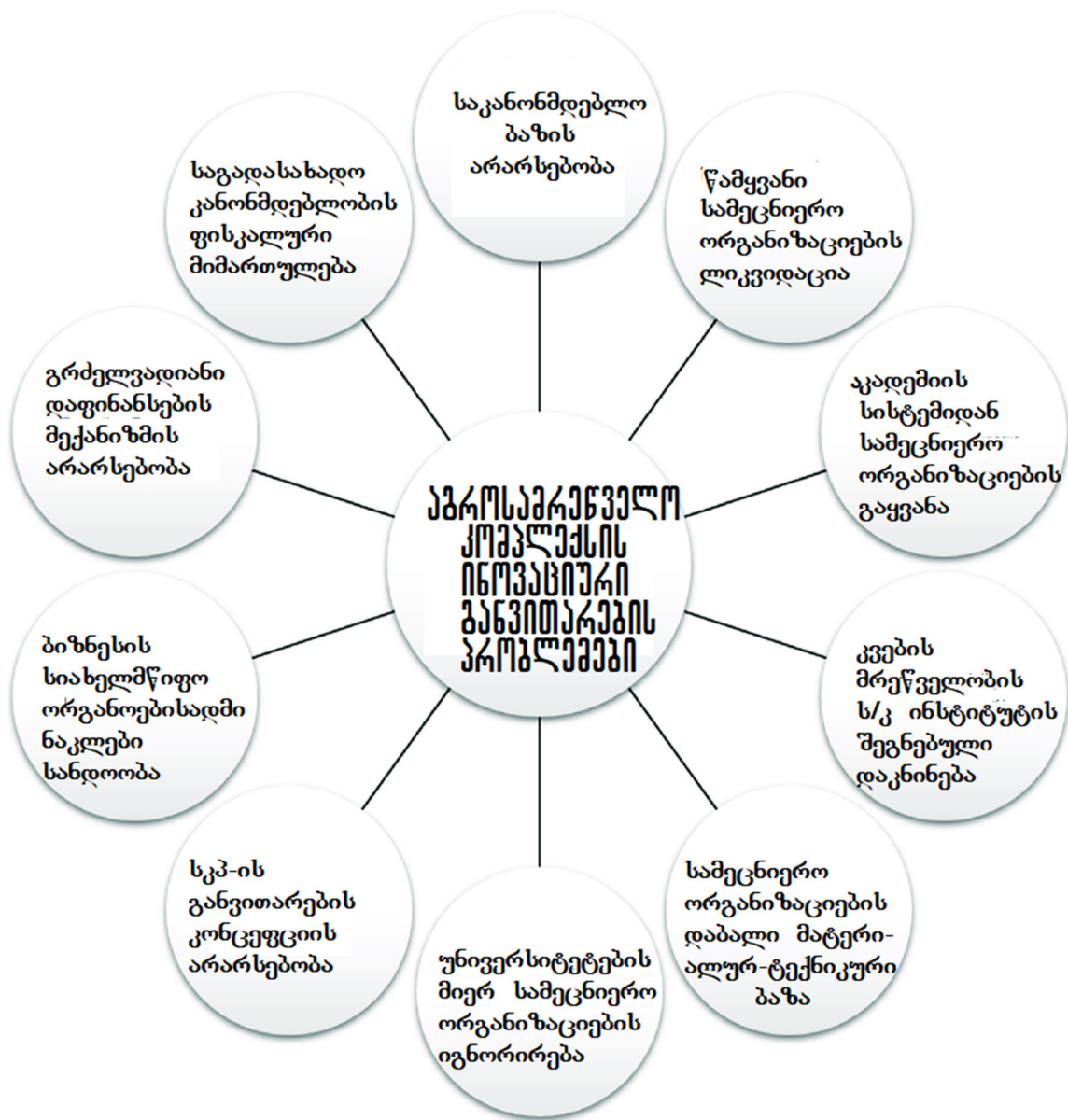
ბიზნესის მოტივაცია. ესაა მოგების მიღების შესაძლებლობა მისთვის ახალ სფეროებში და რისკების გადანაწილება კომერციული საქმიანობის პირობებში. პროექტში მონაწილეობისას ბიზნესი სახელმწიფოსაგან იღებს პრეფერენციებისა და შემოსავლების ზრდისთვის აუცილებელ გარკვეულ შეღავათებს და იძენს უფლებას ინოვაციური დამუშავებების შედეგებზე იმის გათვალისწინებით, რომ მომავალში მოახდინოს მათი კომერციალიზაცია.

სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის ყველაზე გავრცელებული ფორმაა კონცესიები, რომლებიც პარტნიორობის ორივე მხარისათვის მომგებიანია. მაგალითად, სახელმწიფოსათვის ესაა საკუთრების განკარგვის უფლების შენარჩუნება და იმის შესაძლებლობა, რომ აუცილებლობის შემთხვევაში გავლენა მოახდინოს კონცესიონერზე, ხოლო ბიზნესისათვის – კონცესიის გრძელვადიანობა და საკმაოდ მაღალი თავისუფლება მმართველობითი გადაწყვეტილებების მიღებისას.

არსებობს გარკვეული პრობლემები, რომლებიც ხელს უშლის სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის განვითარებას საქართველოს აგროსამრეწველო კომპლექსში (ნახ. 1). ამ პრობლემებიდან აღსანიშნავია:

- ეკონომიკურ გადაწყვეტილებებზე პოლიტიკური შემადგენლის გავლენა;
- აგრარული სექტორის ინოვაციური განვითარების საკანონმდებლო ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზის არარსებობა; საგადასახადო კანონმდებლობის ფისკალური მიმართულება;
- აგრარულ სფეროში გრძელვადიანი დაფინანსების მექანიზმის არარსებობა;
- ბიზნესის მხრიდან სახელმწიფო ორგანოებისადმი ნაკლები სანდოობა;
- ინოვაციურ სფეროში სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის განვითარების კონცეფციის არარსებობა;
- დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემის არარსებობა;
- პროექტების კორუფციული დაფინანსების მაღალი დონე;
- აგრარულ სფეროში ჩატარებული გაუაზრებელი პრივატიზაციის შედეგად სამეცნიერო-კვლევითი ორგანიზაციების არარსებობა;
- პრივატიზაციას გადარჩენილი საქართველოს კვების მრეწველობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის შესაძლებლობების რეალიზაციის შეზღუდვა და ა.შ.

აღსანიშნავია, რომ სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის განვითარებას მნიშვნელოვნად აბრკოლებს საგადასახადო კანონმდებლობის არასტაბილურობა და ფისკალური ხასიათი. ეკონომიკის მოდერნიზაციისა და ინოვაციური განვითარების დეკლარირებული კურსის აღიარების მიუხედავად, საგადასახადო კანონმდებლობა არასაკმარისად ახდენს მაღალტექნოლოგიური, მეცნიერებატევადი და მაღალი დამატებითი ღირებულების მქონე ინტელექტუალური პროდუქციის შექმნის სტიმულირებას.

ნახ. 1. საქართველოს აგროსამრეწველო კომპლექსის ინოვაციური განვითარების ხელშემშლელი ფაქტორები

ეს განსაკუთრებით ეხება ინოვაციური ტექნოლოგიების შექმნისა და წარმოებაში დანერგვის დამასრულებელ ეტაპებს, როდესაც, როგორც წესი, საჭიროა მნიშვნელოვანი ინვესტიციების გაღება, რათა მოხდეს ინოვაციურ პროდუქტსა თუ ტექნოლოგიაზე სამომხმარებლო მოთხოვნის ფორმირება. აქ ხაზი უნდა გაესვას იმას, რომ სწორედ ამ მიზეზით სახელმწიფოში აგრარულ სფეროში გაცემული სამეცნიერო გრანტებიდან დღემდე არ დანერგილა არც ერთი გრანტი, მაშინ როდესაც ამ საქმეში დღეისათვის უკვე ჩადებულია უზარმაზარი თანხები.

სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის შექმნის ერთ-ერთი ძირითადი პრობლემა ბიზნესის მხრიდან სახელმწიფო ხელისუფლებისადმი ურთიერთხელსაყრელ თანამშრომლობაზე ნაკლები ნდობა ან, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ინსტიტუციონალური უნდობლობაა, რომელიც ჩამოყალიბდა კორუფციის ადმინისტრაციული ბარიერებისა და ა.შ. არსებობის შედეგად. სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის განვითარების დამაბრკოლებელ სერიოზულ პრობლემას

წარმოდგენს გრძელვადიანი (10–15 წელზე გათვლილი) პროექტების დაფინანსების მექანიზმის არარსებობა (სწორედ ამ ვადით იდება სკპ-ის ყველა შეთანხმება).

განსაკუთრებით საყურადღებოა აგრარულ მეცნიერებაში შექმნილი ვითარება. გასულ წლებში საქართველოს აგროსამრეწველო კომპლექსში საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის შემადგენლობაში ფუნქციონირებდა აგრარული სფეროს 14 მძლავრი სამეცნიერო-კვლევითი ორგანიზაცია. ქვეყანაში კორუფციული გარიგებით ჩატარებული პრივატიზაციის შედეგად ერთი ხელის მოსმით განადგურდა 13 სამეცნიერო-კვლევითი ორგანიზაცია. გადარჩა მხოლოდ ერთი – კვების მრეწველობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი, რომელიც ყოფილი სსრ კავშირის პერიოდში სათაო სამეცნიერო-კვლევით ორგანიზაციად ითვლებოდა და საქართველოს კვების მრეწველობის წამყვანი დარგების მეცნიერული უზრუნველყოფის საქმეს ემსახურებოდა.

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ხელმძღვანელობის ძალისხმევით ინსტიტუტის შენობას ჩაუტარდა რემონტი და იქ შეიქმნა ე. წ. აგრარული მეცნიერებებისა და ბიოსისტემების ინჟინერინგის ფაკულტეტი, მაშინ როდესაც საქართველოში ფუნქციონირებს წარსულში დიდი ტრადიციების მქონე კერძო აგრარული უნივერსიტეტი. უცხოეთის გამოცდილება ნათლად მეტყველებს იმაზე, რომ კერძო უმაღლესი სასწავლებლები უფრო ეფექტურად ეწევიან თავიანთ საქმიანობას სახელმწიფოს დაქვემდებარებაში არსებულ სასწავლებლებთან შედარებით, ამიტომ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ხელი შეეწყო საქართველოს აგრარული უნივერსიტეტის აღდგენას ან მის რეპრივატიზაციას შემდგომი გადაცემის მიზნით უფრო წარმატებული ინვესტორისათვის სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის მექანიზმის გამოყენებით.

რაც შეეხება საქართველოს კვების მრეწველობის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტს, აქ უპრიანი იქნება აღდგეს მისი თავდაპირველი ფუნქცია და მის ბაზაზე შეიქმნას სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის ერთ-ერთი ყველაზე თანამედროვე და გავრცელებული ფორმა – ტექნოპარკი – მეცნიერების, განათლებისა და წარმოების ინტეგრაციის სისტემა.

მე-2 ნახ-ზე წარმოდგენილია სქემა, რომელშიც მოცემულია აგროტექნოპარკის ფუნქციონირებისას მოსალოდნელი შედეგები:

- სოფლის მეურნეობისა და გადამამუშავებელი მრეწველობის სფეროში ინოვაციური საქმიანობის სტიმულირება;
- იმ მეცნიერი მუშაკების, დოქტორანტების, სტუდენტებისა და კურსდამთავრებულთათვის ხელშემწყობი სასტარტო პირობების შექმნა, რომლებსაც დაგეგმილი აქვთ საკუთარი კომპანიების გახსნა და მაღალი ტექნოლოგიების სფეროში სამეწარმეო საქმიანობა;
- უკვე არსებული მცირე და საშუალო საინოვაციო კომპანიებისათვის, ასევე ურთიერთხელსაყრელი პირობებით აგროტექნოპარკთან თანამშრომლობის მსურველი კომპანიებისათვის ხელშემწყობი გარემოს შექმნა.

კოოპერატივებისაგან განსხვავებით, ტექნოპარკის ფუნქციონირების ძირითადი პრინციპი ის არის, რომ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მწარმოებლები არ უნდა ეწოდნენ პროექტის რეალიზაციასთან დაკავშირებულ დამატებით რისკებს. მეურნე (გლეხი) უნდა დარჩეს თავის სახლში, თავის მეურნეობაში. მას არ სჭირდება საცხოვრებელი ადგილის შეცვლა, კრედიტების აღება, მის მიერ საკუთარ მეურნეობაში წარმოებულ პროდუქტსა თუ ნახევარფაბრიკატზე ანგარიშსწორება უნდა მოხდეს ადგილზე პროდუქციის ჩაბარებისთანავე.

ინსტიტუტში შექმნილი ინოვაციური ტექნოლოგიების დანერგვით შესაძლებელია 1,3 მლრდ აშშ დოლარის საექსპორტო პროდუქციის წარმოება [3, 6].

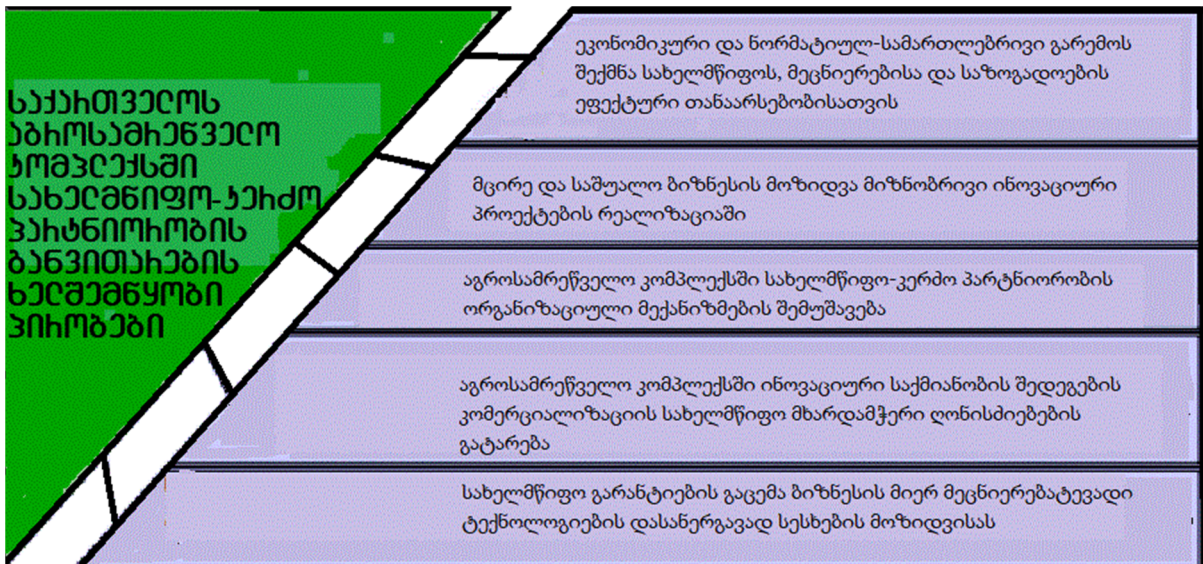
სახელმწიფოს მხრიდან პარტნიორის როლი აგროტექნოპარკში უნდა შეასრულოს საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიამ, რომელიც ფუნდამენტური და გამოყენებითი მეცნიერებების დაახლოებისა და ოპტიმიზაციის მიზნით სასურველია შეუერთდეს საქართველოს ეროვნულ აკადემიას, რასაც ზოგადად დიდი მნიშვნელობა აქვს ქვეყნის ინოვაციური განვითარებისათვის.

ნახ. 2. აგროტექნოპარკის ფუნქციონირების (საქმიანობის) მოსალოდნელი შედეგები

დავასახელოთ კიდევ ერთი პრობლემა: ქვეყანაში, სადაც დამკვიდრებულია ხელისუფლების მკაცრად ვერტიკალური სისტემა, სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობა განწირულია „ხელით მართვისათვის“ და ის სასურველ შედეგს ვერ გამოიღებს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საქართველოში სკპ-ის ეფექტური განვითარების ხელშემშლელი ყველა ამ ნეგატიური მომენტის გათვალისწინებით, სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის მექანიზმი უნდა მოიცავდეს ისეთ ძირითად მიმართულებებს, როგორც მოცემულია მე-3 ნახ-ზე.

ნახ. 3. სკპ-ის მექანიზმის განვითარების ძირითადი მიმართულებები

სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის ფორმირების სფეროში პირველი რიგის ამოცანას უნდა მივაკუთვნოთ მოქნილი საგადასახადო და სატარიფო ფორმით ინოვაციური პროცესის თანადაფინანსებისა და ირიბი დაფინანსების ორგანიზაცია. ამასთან, აუცილებელია ყურადღება გამახვილდეს ინოვაციური ხასიათის მქონე სანეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების შედეგების კომერციალიზაციის სისტემის შექმნაზე. ამან შეიძლება გაზარდოს ინოვაციურ პროცესში მონაწილეობაზე ბიზნესის დაინტერესება (7, 8).

როგორც ინოვაციურ საქმიანობაში ბიზნესის დაინტერესების გაზრდის მასტიმულირებელი ფაქტორი, სახელმწიფოს მხრიდან შეიძლება აუცილებელი გახდეს შეღავათიანი დაკრედიტება იმპორტშემცველი ან ექსპორტორიენტირებული პროდუქციის გამოშვებისათვის საჭირო სიმძლავრეების ფორმირება, ლიცენზიების გაცემა ბიზნესსტრუქტურებისათვის, რომლებიც უზრუნველყოფს იმპორტშემცველი პროდუქციის გამოშვებას; სხვადასხვა სახის მიზნობრივი პრეფერენციების შემოღება უცხოელი ინვესტორების მოსახიდად სტრატეგიული მნიშვნელობის მქონე დარგებში.

ქვეყნის ბიუჯეტის შევსების პრობლემის არსებობის მიუხედავად უნდა განხორციელდეს მთელი რიგი ღონისძიებები საგადასახადო სტიმულირებების საქმეში, მათ შორის ინოვაციური დამუშავების განმახორციელებელი სამეცნიერო-კვლევითი ორგანიზაციებისათვის სპეციალური საგადასახადო რეჟიმის შემოღებით.

დაბოლოს, ხაზი უნდა გაესვას იმას, რომ სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის გაფართოება, სახელმწიფოს უმაღლესი დონეების შეგნებული მიდგომა და მზადყოფნა სტრუქტურული რეფორმების განსახორციელებლად, რეფორმების დაუყოვნებელი რეალიზაცია საშუალებას მოგვცემს დარწმუნებით გავცეთ პასუხი თანამედროვე ტექნოლოგიურ გამოწვევებს, რათა ის გახდეს წინასწარი პირობა ინოვაციურ სფეროში ქვეყნის პრინციპულად ახალ დონეზე გასაყვანად. მაგრამ ეს შეიძლება მიღწეულ იქნეს მხოლოდ ეკონომიკური თავისუფლების საჭირო დონის უზრუნველყოფით, კონკურენტუნარიანი თანაბარი პირობების შექმნით, კანონის უზენაესობის, ასევე ხელისუფლების, მეცნიერების, განათლებისა და ბიზნესის ეფექტური ინტეგრაციისას.

დასკვნა

ამრიგად, ინოვაციურ სფეროში სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობა შესაძლებელია ქვეყნის შემდგომი განვითარების განზრახულობის სრული სიცხადისა და გამჭვირვალობის პირობებში. ამ პირობისა და „თამაშის წესების“ სამართლიანობაში დარწმუნების გარეშე ბიზნესისაგან კარგს არაფერს უნდა მოველოდეთ თავდაცვის მიზნით მსხვილმასშტაბიან სახელმწიფო პროექტებში მოხვედრითი ინტერესისა და ფორმალური მონაწილეობის გარდა.

ლიტერატურა – REFERENCES – ЛИТЕРАТУРА

1. ნ. ბაღათურია. საქართველოს კვების მრეწველობა. საექსპორტო პოტენციალი და მისი ამოქმედების ინოვაციური ტექნოლოგიები. თბ., 2018. - 140 გვ.
2. საქართველოს კანონი „საჯარო-კერძო პარტნიორობის შესახებ“. 04. 05. 2018.
3. საჯარო-კერძო პარტნიორობის სახელმძღვანელო. <https://www.adb.org> >
4. institutional-dokument > public-private-partnership-ka.
5. Дмитриев В. А. Государственно-частное партнерство: новые возможности для развития инфраструктуры в странах с переходной экономикой//Недвижимость и инвестиции. Правовое регулирование, № 4, 2008.
6. Пугачев Н. С. Государственно-частное партнерство в инновационной сфере. Актуальные вопросы экономики и управления: материалы II междунар. науч. конф. (г. Москва, октябрь, 2013). М.: Буки-Веди, 2013.
7. Фирсова А. А. Механизмы инвестирования проектов государственно-частного партнерства в инновационной сфере. reftrend.ru/780826.html.
8. Шинкаренко П. Государственно-частное партнерство: проблемы и решения//Проблемы теории и практики управления, № 8, 2007.
9. A New Economy? The Changing Role of Innovation and Information Technology in Growth. Paris, OECD, 2000.

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE FIELD OF INNOVATION: CURRENT SITUATION AND DEVELOPMENT PROSPECTS

G. Bagaturia

(Research Institute of Food Industry, Georgian Technical University)

Resume: The use of the mechanism of public-private partnerships is promising in such areas of activity as the introduction of low-waste and non-waste production technologies, the exclusion of the use of food additives hazardous to human health, etc. In these areas, the business is either not interested, or it has no desire to participate in such projects without the support of the State, due to the high science capacity of the projects, the duration of their implementation and the high risks associated with these provisions.

The current situation and prospects for the development of public-private partnerships in the agro-industrial complex of Georgia are investigated. Concrete recommendations and mechanisms for their implementation are given.

Key words: Business; innovation; public-private partnership.

ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО В ИННОВАЦИОННОЙ СФЕРЕ: НАСТОЯЩЕЕ ПОЛОЖЕНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Багатурия Г. Н.

(Научно-исследовательский институт пищевой промышленности Грузинского технического университета)

Резюме. Задействование механизма государственно-частного партнёрства перспективно в таких сферах деятельности, каковыми являются внедрение малоотходных и безотходных технологий производства, исключение применения опасных для здоровья человека пищевых добавок и т.д. В этих направлениях бизнес либо не заинтересован, либо у него нет желания на участие в подобных проектах без поддержки Государства, из-за высокой наукаёмкости проектов, длительности их реализации и связанных с этими положениями высокими рисками.

Исследовано современное положение и перспективы развития государственно-частного партнёрства в агропромышленном комплексе Грузии. Даны конкретные рекомендации и механизмы их реализации.

Ключевые слова: бизнес; государственно-частное партнёрство; инновация.